

ג'ירפה | מחשבות בצמרת

מבית צלטנר ספרים

כותבת אורחת: ד"ר תור גונן

סיפורים מחשבות ומה שביניהן

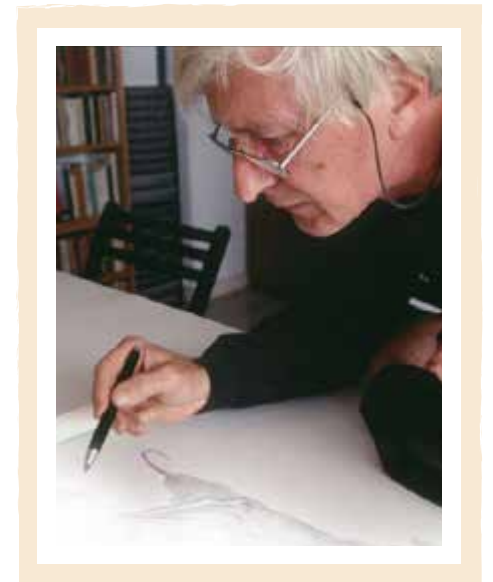
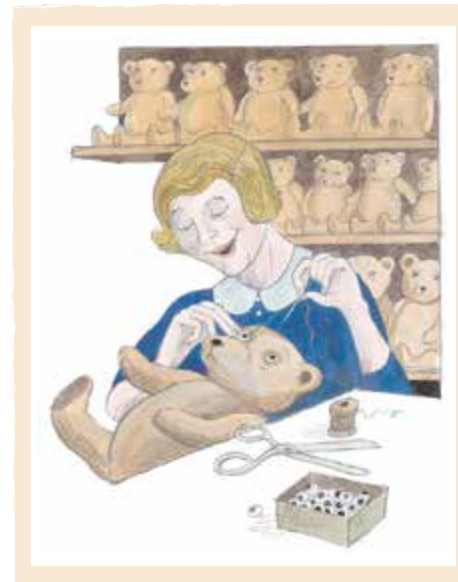
אוטו

אוטוביוגרפיה של דבון צעצוע

מאת: טומי אונגרר

על ידידות פיוס והשלמה / מאת ד"ר תור גונן

המאייר והסופר הידוע טומי אונגרר טווה בספרו "אוטו - אוטוביוגרפיה של דובון צעצוע" יריעה היסטורית רחבה שעל גביה הוא מצייר בעדינות ובישירות את אחת התקופות הקשות שידעה האנושות, תקופת מלחמת העולם השנייה. הוא עושה זאת באמצעות סיפור חייו הנוגע ללב של דובון מואנש בשם אוטו.

נולדתי בבית מלאכה קטן בגרמניה.

עד היום אני זוכר את דקירות המחט שתפרה אותי.

במבט ראשון מבעד לעיני הזכוכית שלי ראיתי פני אשה.

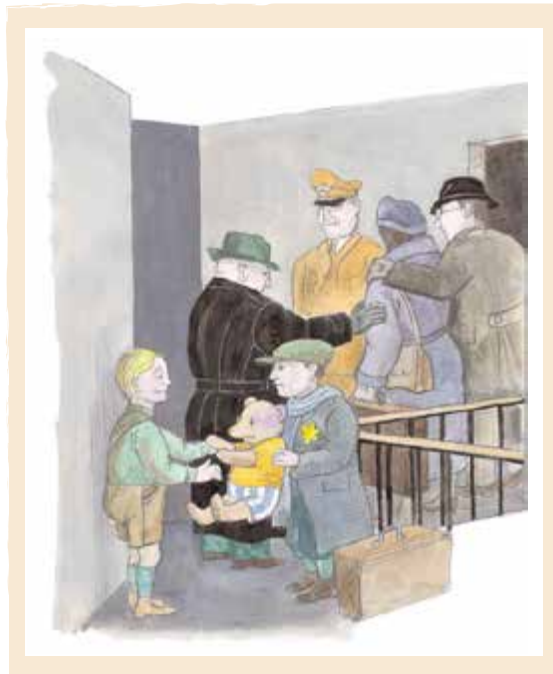
היא חיכה, חבקה אותי ואמרה:

"תראו איזה חמוד!"

אחר כך היא עטפה אותי בג'ינס משי עדין והכניסה אותי לתוך קפסה.

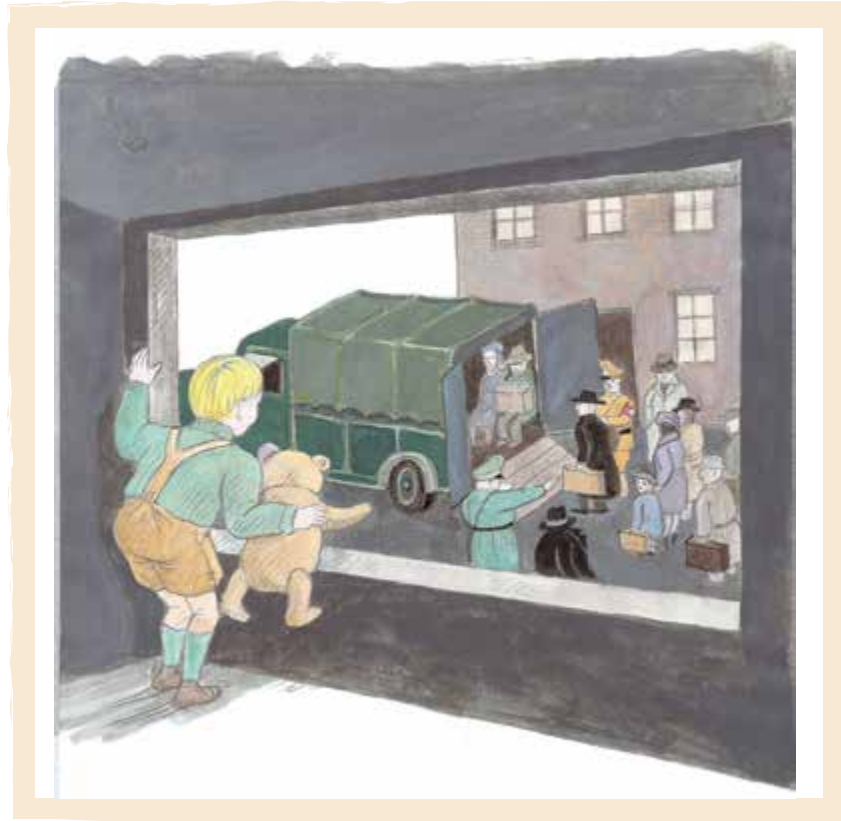
אוטו הוא עד ראייה המתעד לא רק את ילדותם המאושרת של דוד ואוסקר, ילד יהודי וילד נוצרי, לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, אלא גם את קשיי המלחמה.

הדובון אוטו, עד אילם לתפוכות מטלטלות, הוא חפץ-מעבר המרחיק את הקורא-המתבונן הצעיר מחוויה טראומטית של מפגש ישיר עם מאורעות המלחמה אל עבר גלגוליו של דובון צעצוע. הוא נבחר בתבונה פסיכולוגית על ידי אונגרר כחפץ מוכר, אהוב ורך, המקרב את ההתרחשויות הסיפוריות ללבם של הילדים, החווים דרכו את העצב ואת הכאב מבלי להיפגע. הדובון אוטו, אוצר בחובו את תקופת הילדות המאושרת שנקטעה לפתע בשרירות-לב אבסורדית, והופך להיות גם החוליה המקשרת בין שני הצדדים שהיו עלולים בנסיבות החיים להפוך לשונאים מרים.

הוא אינו מנסה ליפות את הרוע. הרוע מופיע בכל כיעורו, והוא מגולם לא רק בהחלטותיהם של משטרים אפלים ובמאורעות המלחמה, אלא גם בדמותה של כנופיית רחוב המתפרעת כאוות נפשה ברחובותיה המאיימים של אמריקה, העולם החדש, החופשי.

כל זה השתנה ביום שבו הכריחו את דוד לתפּר על בגדו כוכב צהב.
 על הכוכב היה כתוב "יהודי", כדי שכלם יראו שדוד שונה.
 "אבל הרי כלם נראים אותו דבר," חשבתי.
 לא הבנתי מה קורה בעולם.

אף על פי שהטקסט מנכיח אותנו עם נושאים קשים להפנמה כמו גזרת הטלאי הצהוב ומחנות הריכוז וההשמדה, קלגסים לבושי שחורים, הפצצות, הרס ומוות, הוא מוצג באופן המאפשר לנו, המבוגרים, להגיש בפני הילדים את הנושא בהדרגה, עד כמה שנראה לנו שהילד הצעיר מסוגל להכיל.

הסיפור מעורר את היכולות התרפויטיות הטמונות בנו גם לנוכח מצבים פסיכולוגיים כאובים, ונושא עבורנו מסר חברתי ופילוסופי של אהבה, פיוס והשלמה. דוד ואוסקר, שתי דמויות שהיו יכולות למצוא עצמן משני עברי המתרס החברתי-התרבותי כקורבן ומקרבן, מופרדים זה מזה בעל כורחם בילדותם, אך נפגשים שנית במפתיע בערוב ימיהם, שנים רבות לאחר תום המלחמה. ללא איבה, בהשלמה עם עוולות שהם לא היו אחראים להן, הם קושרים את גורלם שנית ומחליטים שלא להיפרד עוד.

חשיבות המסר של אונגרר טמונה לא רק באזכור שואת יהודי אירופה, אלא בהנכחת העובדה שבמלחמה כולם נפגעים. הפגיעה והסבל הם נחלת הכול, כי הטירוף והאלימות אינם מבחינים בין אדם לאדם.

אמצעי תקשורת ההמונים הממלאים תפקיד מרכזי בסיפור זה, בדומה לתפקיד שהם ממלאים גם במציאות, מאפשרים לשלושת גיבורי הסיפור להתאחד מחדש. אוטו חוזר אל חיקם החם של דוד ואוסקר, "הוריו" משכבר הימים, הנפגשים באורח פלא, ומתחיל את ילדותו השנייה, הפעם מפוכח יותר.

הדובון אוטו, שהחל את דרכו בעולם כיצור אהוב וחמוד עטוף בנייר משי עדין, נאלץ להיפרד מבעליו האוהב, דוד, ואחר כך גם ממאמץ הטוב, אוסקר, ומוצא עצמו חבול במלחמה. תהפוכות חייו המטלטלות אותו למצבים קיצוניים, מביאות אותו לאחר המלחמה לבית חם ואוהב, אך שוב הוא מתגלגל אל עברי פי פחת. תחנת חייו הבאה, לאחר פח האשפה שאליו הוא נזרק קרוע וחבול על ידי חבורת פרחחים, היא חלון ראוה בחנות עתיקות שבו הוא יושב נשכח מלב, עד שאוסקר רואה אותו באקראי.

אונגרר מציע לנו בתבונה ובהומור את האפשרות להבין שכל פגיעה ניתנת לאיחוי כל עוד יש ביכולתנו להאמין ולקוות ולהתבונן בתהפוכות חיינו מבלי להיכבש לייאוש ולשנאה. באמצעות החלטתו של אוטו לכתוב את סיפור חייו מצביע אונגרר על חשיבותו של התייעוד המגלם בחובו את ניסיון חייו, כי יש בו ערך רב לאחרים. בספר זה, שהנו למעשה סיפורו של דור שלם שחוזה חורבן והשתקם, אונגרר מתייחס אל הקורא-המתבונן הצעיר כאל אדם המסוגל לתפוס ולהכיל את העליות והמורדות בזרם ההתרחשויות הטרגיות והמשמחות בחייו של האדם. הוא מצביע על היכולת לקיים חברות אמיצה מבלי להיתפס לסטריאוטיפים חברתיים, לאומיים ודתיים, ויותר מכך, הוא מדגיש את היכולת לסלוח, והוא גם מציע לתת אמון במקריות מופלאה שנסיבות החיים מזמנות לנו, אם רק נדע להתבונן בהן בתבונה ובחמלה.

אונגרר מתחיל את סיפורו המטלטל של גיבוריו האנושיים בתמונה אידילית ושלווה בצעירותם, ומסיים אותו בתמונה אידילית ושלווה כאשר הם כבר זקנים. הוא מאפשר בכך סגירת מעגל הרמונית ואופטימית שעליה מדווח הדובון אוטו, שראיתו הילדית, התמימה ונטולת האיבה היא זו המלווה אותנו, הקוראים, לאורך כל הסיפור. דרך עיניו של אוטו אונגרר מראה לנו כיצד עולם שנראה שלו ובטוח, מתפרק לרסיסים במהלך מאורעות שאין לנו שליטה עליהם, וכן דרכו הוא מציג בפני הקוראים את טירופה של המלחמה. העולם הישן נהרס לא רק מבחינה חומרית, אלא גם מבחינה מוסרית ורוחנית. ערכו של הספר טמון בהצבעה על ההתרחשויות המתוות את חייו: צירופי מקרים, נסיבות, שרירותיות, האפשרות להשתקם מן ההרס הנורא, היכולת לשמר חברות ואהבה נטולות משקעי טינה, האפשרות הבלתי נדלית לריפוי, לתיקון, לאיחוד מחדש, לחיים שלווים.

כְּמַעַט עֵנִי, מָכָה וְקָרוֹעַ עֲפָתִי לְתוֹךְ פֶּחַ אֲשָׁפָה.

שֵׁם מְצָאָה אוֹתִי אֲשֶׁה זִקְנָה שְׁחֻטָּה בְּזָבֵל.

הִיא מְכַרָּה אוֹתִי לְסוֹחֵר עֲתִיקוֹת.

הוא הִסִּיר מֵעָלַי אֶת הַלְּכָלֶךְ, רָחַץ אוֹתִי וְתָקַן אוֹתִי.

"אֵתָּה, הָרִי, מְצִיֵּאָה אֲמֵתִית," הוא אָמַר בְּשִׁמְחָה

וְהֵנִיחַ אוֹתִי בְּחִלּוֹן הָרֶאֱנָה שְׁלֹו.

וְכָךְ יִשְׁבְּתִי לִי וְרֵאִיתִי אֶת הָעוֹלָם חוֹלֵף עַל פְּנִי.

ג'ירפה | מחשבות בצמרת

מבית צלטנר ספרים

שיחות ומחשבות בעקבות המפגש עם סיפורו של טומי אונגר

אוטו

אוטוביוגרפיה של דבון צעצוע

לימוד נושא השואה ומלחמת העולם השנייה, עבור ילדים צעירים (ובעצם, גם עבור מבוגרים), עלול להיות מאיים ומרתיע.

באמצעות ספרו של אונגר, באמצעות דמותו האמיצה והאהובה של אוטו, ניתן לילדים להכיל את מאורעות המלחמה יחד עם קבלת מסרים אוניברסאליים של חברות ונאמנות, פיוס והשלמה וכן הבנה רחבה יותר כי במלחמה - כולם נפגעים.

אנו מזמינים את הילדים להצטרף לעולמם של אונגר, של אוטו, של דוד ושל אוסקר, ולחבר בין הזיכרון ההיסטורי הקולקטיבי לזיכרון האישי של כל אחד ואחת מהם.

הילדים יקראו את הסיפור ויעלו לדיון שאלות כגון מיהו הגיבור (אולי אוטו? אולי אוסקר?), ישאלו את טובתו של מי ביקש דוד כאשר נתן את אוטו לאוסקר: האם רצה להציל את אוטו או אולי לתת מזכרת לחברו הטוב? יתהו על האנושיות הבסיסית והחמלה במקום של מלחמה - כפי שעושה צ'ארלי בהצילו את אוטו, ואולי גם ידונו בהתנהגותם של חבורת הנערים, ומה גרם להם להתנהג כך.

הילדים יבחרו לאייר סצנה מתוך הספר או אולי דמות מתוכו, יכתבו סיפורים ושירים בהשראתו ואף יוכלו לחבר סיפור, שיר או לצייר ציור של צעצוע אהוב שלהם.

דגש נוסף יושם על משמעותו של התיעוד והאיסוף באמצעות מושגים כגון זיכרונות משפחתיים, צילום, תיעוד דיגיטלי ועוד. בנוסף, יביאו הילדים דובונים, חפצי מעבר - אישיים או משפחתיים ויספרו את סיפורם - בכתב או באיור. את כלל תוצרי האיסוף ירכזו לכדי תערוכה כיתתית.

קצרים מאוירים

הוצאת צלטנר - בית לטיפורים

Otto: The Autobiography of a Teddy Bear

By Tomi Ungerer

אוטו - אוטוביוגרפיה של דובון צעצוע

מאת טומי אונגרר

© כל הזכויות שמורות צלטנר ספרים תשע"ד 2014

צלטנר ספרים של ילדים

רחוב קרן היסוד 25, רמת השרון

טל' 03-5404925

info@zeltner.co.il

כותבת אורחת:

ד"ר תור גונן - מרצה, עורכת וחוקרת ספרות ילדים מאוירת וביבליותרפיה.